

แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดกับการสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนทางไกล

จุฑารัตน์ นกแก้ว

แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เป็นทรัพย์สินทางปัญญาในรูปสื่อดิจิทัลที่อนุญาตให้ใช้ฟรีภายใต้สัญญาอนุญาตแบบเปิด หรือใบอนุญาตแบบเปิด (open license) เพื่อการศึกษา การค้นคว้าวิจัยและการเรียนรู้ครอบคลุม หลักสูตร วัสดุตามหลักสูตร โมดูล ตำรา วิดีโอ แบบทดสอบ เครื่องมือเพื่อสนับสนุนการเข้าถึงความรู้ เนื้อหาการเรียน เครื่องมือที่เป็นโปรแกรมเพื่อการพัฒนา การประยุกต์แหล่งที่เปิดสิทธิ์การใช้ แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Open Educational Resources โดยมีการเรียกใช้คำนี้ในภาษาไทยอีกหลายคำ เช่น ทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด แหล่งทรัพยากรด้านการศึกษาแบบเปิด แหล่งข้อมูลทางการศึกษาแบบเปิด แหล่งรวมสื่อการเรียนรู้แบบเปิด เป็นต้น ในที่นี้ ใช้คำว่า แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด ซึ่งเป็นคำที่องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูเนสโก (UNESCO) เรียกใช้ นอกจากนี้ ยังมีคำอื่นๆ ที่สื่อความหมายเดียวกัน ใกล้เคียงกันหรือเกี่ยวข้องกันแหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เช่น หลักสูตรเปิดหรือบทเรียนแบบเปิด (Open Courseware) ซอฟต์แวร์ฟรีแหล่งการศึกษาแบบเปิด (Open Educational Resources free software) โอเพนซอร์สซอฟต์แวร์ (Open Source Software) เอกสารเนื้อหาเปิด (Open content) สิทธิ์การเผยแพร่แบบเปิด (Open publication License) ครีเอทีฟคอมมอนส์ (Creative Commons) เป็นต้น

ปัจจุบัน สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการศึกษาแบบเปิด (open education) และการจัดการเรียนการสอนในระบบการเรียนทางไกลแบบเปิด (Open and Distance Learning - ODL) ได้มีการนำแหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดมาประยุกต์กับการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ก็เพราะแหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดเป็นเครื่องมือทางการศึกษาที่มีลักษณะยืดหยุ่น อยู่ในรูปสื่อดิจิทัลและเผยแพร่บนเว็บไซต์ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว จึงมีความเหมาะสมกับการจัดการศึกษาในระบบทางไกลที่ยังคงมีข้อจำกัดในด้านการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ โดยเฉพาะในสถาบันการศึกษาทางไกลในประเทศกำลังพัฒนา

แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดสามารถนำมาใช้สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนทางไกล ได้ดังนี้

1) การเพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนทางไกล นอกจากผู้เรียนทางไกลจะเรียนรู้ผ่านสื่อวัสดุการเรียนรู้อื่นๆ ระบบและกลไกและส่วนสนับสนุนการเรียนอื่นๆ ที่ทางสถาบันการศึกษาทางไกลจัดเตรียมไว้ให้แล้ว

ผู้เรียนยังสามารถเข้าถึงและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ตามเวลา สถานที่ที่ตนเองสะดวก โดยการเรียนรู้ผ่านสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น วารสารแบบเปิดเสรี (Open Access Journal -OAJ) ทรัพยากรดิจิทัลออนไลน์จากห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ และบล็อกความรู้ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดยังช่วยสนับสนุนความเท่าเทียมในการเข้าถึงแหล่งวัสดุการเรียนรู้ทางไกล ซึ่งที่ผ่านมาผู้เรียนทางไกลต้องศึกษาค้นคว้าจากแหล่งทรัพยากรห้องสมุดเป็นหลัก ซึ่งในทางปฏิบัติโอกาสที่ผู้เรียนจะเข้าถึงแหล่งทรัพยากรห้องสมุดจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้น้อย เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา สถานที่ จนไม่อาจกล่าวหาว่าแหล่งทรัพยากรสารสนเทศต่างๆ ที่จัดเก็บในห้องสมุดเป็นทรัพยากรที่สนับสนุนการเรียนการสอนทางไกลได้อย่างแท้จริง

2) การสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนที่อยู่ในวัยทำงานในสถานประกอบการ ผู้เรียนที่อยู่ในวัยทำงานย่อมต้องการเรียนรู้และฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรทั้งเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล แต่เนื่องจากผู้เรียนกลุ่มนี้เป็นผู้อยู่ในวัยทำงาน จึงไม่สะดวกในการเข้ารับการเรียนในระบบหรือนอกระบบ อีกทั้งผู้เรียนกลุ่มนี้ยังมีความต้องการการเรียนรู้ที่หลากหลายตามภาระงาน แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เป็นทางเลือกที่สามารถตอบสนองความต้องการนี้ได้ เพราะทำให้คนที่ทำงานสามารถเรียนและทำงานไปด้วยกันได้ ตัวอย่างเช่น การใช้การเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์ (eLearning) บน Open Learn ที่มีหลากหลายโมดูลให้เลือกตามความต้องการ โดยเฉพาะโมดูล Children 's service และ Youth Service and Management ที่เป็นหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้ทำงานเกี่ยวกับ ผู้ที่ทำงานด้านการอุปการะเลี้ยงดู (foster care) สังคมสงเคราะห์ (social care workers) เป็นต้น

3) การสนับสนุนการเรียนรู้ตามความต้องการ ความถนัด ความสนใจและความแตกต่างของแต่ละคน ผู้เรียนทางไกล เป็นกลุ่มผู้เรียนที่มีความหลากหลายทั้งด้าน อายุ เพศ สถานภาพ การประกอบอาชีพ การดำรงชีพ เศรษฐกิจ สภาพทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ ย่อมส่งผลต่อความต้องการ ความสนใจ และความแตกต่างในการเรียนรู้ แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิด เป็นเครื่องมือทางการเรียนรู้ที่ช่วยตอบโจทย์ความหลากหลายเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่างเว็บไซต์ Open Learn มีการนำเสนอหลักสูตรเปิด (Open CourseWare) ที่เปิดโอกาสให้เรียนฟรี ตามความต้องการ ความสนใจ ผู้เรียนเข้าสามารถถึงหลักสูตรและเรียนรู้ด้วยตนเองโดยไม่จำเป็นต้องสมัครเข้าเป็นนักศึกษา หากสนใจจะเป็นนักศึกษาเพื่อเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนภายหลังก็สามารถทำได้ โดยผู้เรียนสามารถเลือกหลักสูตร เลือกตารางการเรียนตามเวลาที่สะดวก

4) การสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมการเรียนรู้ทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ที่ผ่านกระบวนการเรียนการสอนในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนการฝึกอบรม การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อแก้ปัญหาในการทำงานและการดำรงชีวิต โดยแนวคิดการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแนวคิดที่อยู่บนฐานการเรียนรู้ด้วยตนเอง แหล่งทรัพยากรการศึกษาแบบเปิดนับว่าเป็นเครื่องมือช่วยสนับสนุนแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้เป็นอย่างดี ทั้งในด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ต่างกันของผู้เรียนแต่ละคน กล่าวคือ ผู้เรียนทางไกลบางคนต้องการเรียนรู้เพื่อที่จะรู้และทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ (learning to know) บางคนเรียนรู้เพื่อที่จะฝึกปฏิบัติให้เกิด

ทักษะหรือทำให้เป็น (learning to do) ขณะที่บางคนอาจต้องการเรียนรู้เพื่อที่จะเป็นตัวเอง (learning to be yourself) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ เป็นต้น ด้านพฤติกรรม การใช้สารสนเทศ ผู้เรียนบางคนต้องการเข้าถึงและดาวน์โหลดทรัพยากรมาใช้งาน ผู้เรียนบางคนต้องการ แบ่งปันหรือ ส่งนาทรัพยากรให้แก่ผู้อื่น หรือต้องการตัดแปลงเพื่อความเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

Lane, Andy. (2013). How OER support lifelong learning. In McGreal, Rory, Wanjira Kinuthia And Stewart Marshall (Eds.). *Open Educational Resources: innovation, research and practice* (pp.141-150). Retrieved from <http://www.col.org/resources/publications/Pages/detail.aspx?PID=446>